

مقدمه

قرن بیستم بیشتر از هر قرن دیگری با تغییرات اساسی و بی سابقه در تاریخ زندگی بشر همراه بوده است. در اوایل این قرن ماشین‌ها جز جنبه‌های عادی و روزمره زندگی بشر شدند و در نیمه دوم این قرن، رایانه وارد زندگی انسان‌ها شد. قرارداری اینترنتی، سکس مجازی و سندرم ایدز، باعث ایجاد تغییراتی در زندگی انسان‌ها گردید (پاس، شاکلفورد، کریک پاتریک و لارسن، 2001). در حالی که جهان با سرعت توصیف ناپذیری به سوی صنعتی‌شدن و تحولات عمیق در فن آوری در حال حرکت است کماکان موضوع بیماری‌های روانی و مشکلات روانی و اجتماعی موضوعی اساسی با دور نمایی نه چندان خشنود کننده به حساب می‌آید.

برای بررسی تحولات در حال وقوع، بررسی وضعیت افشار جوان و ویژگی‌های آسیب شناختی آنان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. جوانان در تقاطع میان تغییرات فیزیولوژیک، روانشناختی و تغییرات اجتماعی بهترین گزینه برای بررسی ابعاد این تحول به حساب می‌آیند. در دهه‌های گذشته تغییرات عظیمی جهان صنعتی را در بر گرفته و در حال حاضر جوانان تجربه‌های بسیار متفاوتی را در زندگی خود تجربه می‌کنند. نتیجه این تغییرات به ویژه در سطح جوانی، منجر به شکل گیری مخاطراتی شده است که برای بسیاری از خانواده‌ها و والدین ناشناخته است. افزون بر آن، بسیاری از تغییرات موجود در گستره زمانی محدود رخ داده و وقوع این تغییرات در دوران کوتاه عدم قطعیت و ابهام را افزایش داده و این خود زمینه‌های افزایش اضطراب و آسیب پذیری را تشدید کرده است. بر اساس بررسی‌های انجام شده، اختلالات رفتاری و هیجانی در جوامع مختلف بسیار رایج است. مطالعات نشان می‌دهد که 22 درصد نوجوانان دارای مشکلات قابل توجهی در سطوح هیجانی و رفتاری هستند، 25 درصد از نوجوانانی که در شهرهای بزرگ زندگی می‌کنند و تقریباً نیمی از آنان که در شهرهای کوچک زندگی می‌کنند دارای اختلالات رفتاری و هیجانی هستند (اسمیت و راتر، 1995). همچنین بررسی‌ها نشان می‌دهد که در حدود 20 درصد از جوانان نیز مشکلات روان‌شناسی جدی داشته اند (لسلی، 1974).

(اسمیت و راتر 1995) گزارش کرده اند که از سال 1945، اختلالات روانی - اجتماعی که در برگیرنده افسردگی، اختلالات تغذیه و رفتارهای خودکشی است در بزرگسالان به طور اساسی شیوع بیشتری یافته است. (کاچر 1994) گزارش کرده است که 10 تا 15 درصد جوانان دارای مشکلات جدی هیجانی - رفتاری هستند. همچنان که در جریان طبیعی رشد، جوان‌ها در صدد تثبیت هویت بزرگسالانه‌ای برای خود هستند، سطوح مختلف افسردگی و استرس مرتبط با مشکلات در میان نسل جوان در حال گسترش است. اگر چه این پژوهش‌ها عموماً در کشورهای توسعه یافته صورت گرفته، اما وضعیت بهداشت روانی در کشورهای در حال توسعه اگر بدتر نباشد، مطمئناً بهتر نیست. چون مطالعات انجام شده در حال حاضر آمارهای نگران کننده‌ای از این وضعیت را گزارش می‌کنند (هادی بهرامی، 1381).

با توجه به مطالب پیش گفته مشخص می‌گردد که اندیشمندان و سازمان‌های ملی بر این مسئله اتفاق نظر دارند که بهداشت به ویژه بهداشت روانی، مناسب ترین راه حل برای مواجهه با مسائل انسانی است. سازمان جهانی بهداشت، بهداشت روانی را چنین تعریف می‌کند: «بهداشت روانی در درون مفهوم کلی بهداشت جای می‌گیرد و بهداشت یعنی توانایی کامل برای ایفای نقش‌های اجتماعی، روانی و جسمی؛ بهداشت تنها نبود بیماری یا عقب‌ماندگی نیست.» در این تعاریف، همانطور که ملاحظه می‌شود، سازگاری با محیط اهمیت زیادی دارد. طبق این تعاریف، شخصی که بتواند با محیط خود (اعضای خانواده، همکاران، همسایگان و... به طور کلی، اجتماع) خوب سازگار شود، از نظر بهداشت روانی بهنجار خواهد بود. این شخص با تعادل روانی رضایت بخش پیش خواهد رفت، تعارض‌های خود را با دنیای بیرون و درون حل خواهد کرد و در مقابل ناآرامی‌های اجتناب ناپذیر زندگی مقاومت خواهد داشت. اگر کسی توان انجام دادن این کارها را نداشته باشد و در نتیجه با محیط خود به شیوه نامناسب و دور از انتظار برخورد کند، از نظر روانی بیمار محسوب خواهد شد؛ زیرا با این خطر روبه رو خواهد بود که تعرض‌های حل نشده خود را به صورت نوروژ (اختلال‌های خفیف رفتاری) نشان دهد و به شخص نوروژیک تبدیل شود (گنجی، 1387).

موضوع تغییرات اجتماعی و پیامدهای آن در تعلیم و تربیت، بهداشت روانی یا بیماری‌های روانی به عنوان پدیده‌ای روانی - اجتماعی نیازمند درک و تفسیر درست از مسائل مرتبط است و باید آن را در چارچوب عوامل اساسی زمینه ساز و یا در ارتباط مستقیم با عوامل زیانبخش برای سلامتی مورد توجه قرار داد (هادی بهرامی، 1381). پیشرفت و توسعه علیرغم آنکه تسهیلات فراوانی به همراه داشته اما در برگیرنده مشکلات اساسی نیز هست. یافته‌ها پژوهش‌های پیشین نشان می‌دهد که تجربه تغییر، سطوح استرس را افزایش داده و نهایتاً می‌تواند به افزایش پیامدهای روان‌شناختی نامطلوب منجر گردد (اسمیت و راتر، 1995؛ وست و سویتینگ، 1996).

تغییرات شرایط اجتماعی، طی دهه‌های گذشته، موجب تغییرات بنیادین در سطح خانواده و دوستان از یک سو و نیز موجب تغییرات وسیعی در تعلیم و تربیت و شیوه‌های آن گردیده است. صرف نظر از مشکلات جاری که می‌تواند حاصل شرایط بد اقتصادی و توسعه نیافتگی باشد، دگرگونی‌های بی در پی و تغییر در الگوهای زندگی، تغییر در ارزش‌ها، باورها و فرهنگ به گونه‌ای است که می‌تواند به صورت مستقیم یا غیر مستقیم توانایی‌های سازش فرد را تحت تأثیر قرار دهد. بدین ترتیب، سطوح مختلف اجتماعی، به ویژه جوانان و نوجوانان در مواجهه با تغییرات بی در پی

پیرامونی مشکلات متنوعی را تجربه می‌کنند و با مسائلی درگیر می‌شوند که ابعاد آن برای بسیاری از خانواده‌ها و مسئولان امری ناشناخته است. بی تردید شتاب تحولات اجتماعی در عصر حاضر، نمونه‌ای مشابه در تاریخ ندا شته است و پدید آمدن فن آوری‌های نوین ارتباطی هیچ گاه تا این حد جامعه را با درون داده‌های متفاوت تر از جریان طبیعی و سنتی خویش مواجه نساخته است. ظهور رسانه‌های جمعی و نتایج نمونه‌های تولید شده در جهان صنعتی، با مناسبات ملی و بومی می‌گردد. در این شرایط پر تغییر و تحول، مناسبات و الگوهای جمعی قابل پیش بینی رفتارها عمیقاً تغییر می‌یابد و قابلیت پیش بینی رفتارهای اجتماعی را با تردید مواجه می‌سازند (هادی بهرامی، 1381). فاصله نسل‌ها، کاهش پیوندهای اجتماعی، گسست روابط سنتی خانوادگی، مدرسه و کار و از همه مهمتر به حاشیه رفتن، شرایطی را فراهم می‌سازند که از آن می‌توان به تغییر جامعه مخاطره آمیز یاد کرد. جامعه‌ای که با فراهم ساختن امکان گزیننده‌های بی نهایت، فرد را در توهمی اغراق آمیز از فردیت خود درگیر ساخته و او را از مبانی رفتار جمعی دور می‌سازد (فورلانگ و کارتلم، 1997).

چه بخواهیم چه نخواهیم، رسانه‌های گروهی، همه کس و همه جا را زیر سلطه خود دارند. معلمان، رهبران دینی و مسئولان مملکتی با کودکان، نوجوانان و جوانانی روبرو هستند که روز به روز وقت کمتری به مدرسه، دانشگاه و فعالیت‌های درسی اختصاص می‌دهند؛ اما، در مقابل، بیشترین وقت خود را با وسایل ارتباط جمعی صوتی می‌تصور می‌گذارند. رسانه‌های گروهی نیز تنوع پیدا می‌کنند. والدین، هر روز بیشتر متوجه می‌شوند که جوانان مثل گذشته حرف نمی‌زنند افکار خود را به زبان نمی‌آورند بحث نمی‌کنند و ارتباط عاطفی برقرار نمی‌سازند. جوانان امروز به طرف تهایی سوق داده می‌شوند (گنجی، 1387). رسانه‌های گروهی با بهره گیری از الگوهای تبلیغاتی، نمونه‌ای خاص از اندام‌های قابل قبول را تبلیغ می‌کنند و این موضوع هم اینک مشکلاتی را برای دختران در خصوص تصویر بدن و اندام به وجود آورده است (فومبان، 1995). طبق آمار نیمه اول سال 2000 بیش از 75 درصد از جوانان در نیوزیلند در 12 ماه گذشته از اینترنت استفاده کرده اند (پول وهار، 2000). اینترنت از زمان پیدایش آن به آسیب شناسی روانی مربوط بوده است. احساس تهایی و افسردگی غالباً با استفاده زیاد از اینترنت همراه بوده اند (تامارا، 2003).

همچنان که فن آوری گسترش می‌یابد و افراد بیشتری در معرض آن قرار می‌گیرند. جنبه‌های بسیاری از جهان ما نیز تغییر می‌کند. در نتیجه رشته‌های علمی که به افراد جهان‌های آن می‌پردازند می‌بایستی سوزه مطالعات خود را تغییر داده و این تغییر باید در برگیرنده شماری از پدیده‌ها باشد که پیش از این وجود نداشته و به نوعی توسط فناوری اطلاعات ایجاد شده یا تغییر کرده اند (تامارا، 2003). یکی از این تغییرات عمده تغییر در نوع گذران اوقات و یا تغییر در پاتوق‌های قبلی دانشجویان بوده است که در ادامه این مقاله به این مقوله مهم پرداخته می‌شود.

سولر (2005) جهان نسبتاً پیچیده فضای مجازی را به موارد زیر تقسیم می‌کند: وب سایت‌ها: صفحات یا مجموعه صفحاتی وجود دارند که دانشجویان می‌توانند از آن‌ها بازدید کنند این صفحات ممکن است توضیحات اندکی درباره یک ستاره موسیقی، صفحات اصلی دیگر، مجموعه مقالات و یا یک کتاب اینترنتی باشد. صفحات و همچنین شامل تصاویر، کلیپ‌های ویدیویی، موسیقی و صداها نیز می‌شوند. آن‌ها حاوی منابع عظیمی از ایده‌ها، بینش‌ها و بصیرت‌های جوانان مشتاق کشف هویت خود، هستند.

گروه‌های پست الکترونیک: پست الکترونیک ابزار ارتباطی قدرتمند، انعطاف پذیر و آسان و تنها یک نامه الکترونیکی ساده که از طریق اینترنت فرستاده می‌شود، نیست. تبادلات پست الکترونیک چیزی بیش از یک مکالمه است. می‌توان از طریق تعامل‌های پست الکترونیک روابط پیچیده و ظریفی را برقرار کرد. پست الکترونیک تبدیل به یک فضای روان‌شناختی شده است که در آن نوجوانان با یکدیگر زندگی می‌کنند و یک زوج رابطه احساسی و صمیمانه‌ای با یکدیگر ایجاد می‌کنند.

چت روم‌ها: چت روم‌ها، پیام‌های فوری و MUDها نیز جذابیت زیادی برای دانشجویان دارند. دانشجویان در چت روم‌ها و از طریق پیام‌های فوری در زمان واقعی با یکدیگر ارتباط برقرار می‌کنند. به بیان دیگر در یک زمان پشت کامپیوتر نشسته و پیام‌های برای یکدیگر تایپ می‌کنند. همان طور که دوستان با یکدیگر صحبت می‌کنند، بقیه افراد می‌توانند ناظر پیام‌های رد و بدل شده باشند. برخی افراد دوست دارند خود را به صورت تخیلی با تغییر نام، سن، هویت یا حتی جنسیت خود را ارائه کنند. تابلوهای پیام: تابلوهای پیام که گاهی اوقات به نام‌های متعددی (فوروم، گروه‌های بحث یا گروه‌های خبری) نیز خوانده می‌شود؛ به یک تابلو اعلانات الکترونیکی شبیه است. افراد به سایت خاصی بر روی اینترنت متصل شده و پیام‌هایی برای یکدیگر ارسال می‌کنند. اما این مکالمه بر خلاف چت در زمان واقعی انجام نمی‌شود. شما هر زمان که بخواهید می‌توانید وارد سایت شده و پیام‌های دیگران را بخوانید.

وبلاگ: نوع دیگری از ارتباط نوشتاری غیر همزمان هستند که نوعی دفترچه خاطرات اینترنتی به شمار می‌آیند. دانشجویان اغلب برای ثبت افکار و احساسات خود در باره حوادث روزمره از وبلاگ استفاده می‌کنند. آن‌ها می‌توانند دسترسی به وبلاگ خود را تا آن جا محدود کنند که تنها دوستانشان بتوانند یادداشت‌های آنان را خوانده و پاسخ ارسال کنند. امری که گاهی اوقات این افراد حین تایپ افکار و احساسات درونی خود آن را فراموش می‌کنند. اغلب این گونه وبلاگ‌ها تفریحی شخصی برای دانشجویان و دوستانشان محسوب می‌شوند.

کنفرانس ویدیویی: کنفرانس ویدیویی یکی یگر از مشخصه‌های جدید فضای مجازی است. افراد با استفاده از دوربین ویدیویی و میکروفون می‌توانند حین صحبت یکدیگر را دیده و یا صدای هم را بشنوند.

معایب و مزایای پاتوق‌های الکترونیکی اکنون که با پاتوق‌های الکترونیکی دانشجویان آشنا شدیم لازم است معایب و مزایای بر آن چه در این مکان‌ها انجام می‌دهند تمرکز کنیم. مسأله مهمی که باید درباره

¹ عضو هیأت علمی دانشگاه شهید چمران اهواز، ghodratkhalife@yahoo.com

² کارشناس ارشد مشاوره خانواده

فضای مجازی به خاطر داشت نقاط ضعف یا قوت آن است چرا که مانند بسیاری چیزها در زندگی خوب و بد به هم آمیخته اند.

دانشجویان اغلب در سنین نوجوانی یا جوانی قرار دارند در این سنین معمولاً افراد خواهان اکتشاف هستند. این امر باعث می‌شود احساس خوبی در باره خود داشته، دوستانش را تحت تأثیر گذارده و در میان جمع موقعیتی بیابند. آن‌ها حس پیشرفت را دوست دارند و رایانه دانش‌شان را تقویت کرده و به آن‌ها عزت‌نفس می‌دهد. کسب مهارت از رایانه فراتر می‌رود. برای مثال، طراحی یک صفحه وب یا بلاگ نیازمند مهارت در طراحی، طرح بندی صفحات و نوشتن است که در عین فنی بودن خلاقانه نیز هستند. یکی دیگر از ویژگی‌های جذاب اینترنت در نظر دانشجویان آن است که هیچ ممنوعیتی در رابطه با اطلاعات وجود ندارد. اینترنت با میزان نامحدود اطلاعات و ابزار فوری ارتباط، وسایلی برای تثبیت هویت دانشجویان از طریق کاوش و پژوهش در اختیار می‌گذارد (بولن وهاره، 2000). فضای مجازی خیلی کم امکان کنترل شدن دارد. در واقع، فضای مجازی سرحد اطلاعاتی جدید و منظر کشف شدن است. اکتشاف این اطلاعات می‌تواند نیاز به احساس جدا و متفاوت بودن را ارضا کند با این حال باید قبول کنیم طرز درست کردن مواد مخدر، سکس یا یک بمب نیز از جمله اطلاعاتی است که از طریق فضای مجازی قابل دسترسی هستند (سولر، 2005).

منابع به دست آمده از اینترنت ممکن است بی طرف و علمی نباشد و تمامی اطلاعات نیز دارای ارزش یکسانی نیستند. زمانی که فرد دریافت کننده اطلاعات قادر به ارزیابی آن نیست همانطور که در مورد بیشتر دانشجویان صحت می‌کند، مشکلاتی ایجاد می‌شود (بولن وهاره، 2000).

برخی دانشجویان برای یافتن دوست جالب اینترنت می‌شوند. مشکل معمول روابط با گروه‌های آن لاین سطحی و موقتی بودن آن‌هاست. فضای مجازی ممکن است چنان تحلیلی و ذهنی به نظر برسد که برخی افراد در صورت برخورداری از سطح احساسات و تعهدات بالا آن را جدی نمی‌گیرند. و این رابطه برای دانشجویانی که در ارتباط با با مسایلی همچون صمیمیت، اعتماد و وفاداری حساس هستند، تبدیل به نومیذی مشکل سازی کند (تامارا، 2003).

فضای مجازی این امکان را به دانشجویان می‌بخشد تا با دیگر هم نوعان خود در سراسر جهان ارتباط برقرار کنند. مقایسه کردن زندگی خانوادگی، دانشگاه، فرهنگ و سیاست‌ها ملی یکی از جنبه‌های هیجان آور این گونه روابط است. در ضمن نوعی اسم و رسم نیز به همراه می‌آورد، ولی نباید از جنبه‌های منفی این گونه روابط نیز غافل شد. در چت روم‌ها، گروه‌های خبری و پست الکترونیک معمولاً صورت طرف مقابل را ندیده و یا صدایشان را نمی‌شنوید. ذهن تلاش می‌کند این ابهام را از بین ببرد. که معمولاً با استفاده از ابزار خیالبافی این کار را انجام می‌دهد (سولر، 2005). اگر دانشجویان وقت زیادی را صرف مکالمه در اینترنت کنند ناخودآگاه مهارت‌های اجتماعی اش پیشرفت خواهند کرد. فضای مجازی هرگونه امکانی را در اختیار دانشجویان می‌گذارد تا نیاز به بیان اکتشاف و تجربه هویت خود را ارضا کند. با این حال گمنامی و توانایی پنهان شدن امکان سوء استفاده را بسیار آسان نموده و راهی آسان برای تخلیه ناامی‌های زندگی واقعی را در اختیار می‌گذارد. ماهیت گمنام اینترنت می‌تواند موجب شود تا افراد کارهایی انجام داده یا چیزهایی بگویند که در زندگی واقعی چنین نمی‌کنند (بولن وهاره، 2000).

تحقیقات نشان می‌دهد که در حدود 25 درصد کاربران اینترنت در ایالات متحده در معرض مطالب جنسی ناخوایسته قرار می‌گیرند و به حدود 19 درصد از جوانان در اینترنت پیشنهادات جنسی شده است. گمنامی کاربران اینترنت به افراد اجازه نمی‌دهد طرف صحبت خود را بشناسند. نگرانی روز افزونی درباره شکارچیانی که در اینترنت خود را به جای افراد جوان معرفی کرده و پیشنهادهای به جوانان می‌دهند وجود دارد (تامارا، 2003).

خطرات احتمالی پاتوق‌های الکترونیکی

با توجه به انواع پاتوق‌های الکترونیکی که مورد بحث قرار گرفتند در این قسمت به خطرات احتمالی این پاتوق‌ها پرداخته می‌شود. از نظر بولن وهاره (2000) خطراتی که توسط پاتوق‌های الکترونیکی دانشجویان را تهدید می‌کند می‌توان به 5 دسته تقسیم کرد:

اهیت سانسور نشده اینترنت و مشکلات دانشجویان در ارزیابی دقیق اطلاعاتی که با آن مواجه است.

خطرات بالقوه ناشی از افشای جزئیات شخصی یا ترتیب ملاقات‌های شخصی با افرادی که به صورت آنلاین ملاقات کرده اند.

تأثیرات منفی مواجهه با هزه نگاری‌های ناخوایسته

وقوع و تأثیرات تحریکات جنسی

تأثیرات مواجهه با سایت‌ها و یا منابع آزار دهنده و تهدید کننده.

علایم خطر استفاده بیش از حد از اینترنت در دانشجویان از نظر یانگ (1998)، به نقل از سولر، (2005) نیز عبارتند از:

خستگی شدید و تغییر در عادات خواب

مواجهه با مشکلات تحصیلی همچون افت نمره

دوری از دوستان (دوستان وفالیت‌های اینترنتی جای زندگی واقعی را می‌گیرند).

افت ظاهری یا بهداشت شخصی

بحث نتیجه گیری

با توجه به آنچه که در این مقاله ذکر آن رفت، اینترنت راه‌های ارتباطی ما با یکدیگر را تحت تأثیر قرار داده است. در حالی که تمامی کاربران اینترنت از پست الکترونیک استفاده می‌کنند، معلوم نیست آیا پست الکترونیک جایگزین گونه‌های ارتباطی پیشین می‌شود یا آنکه به آن‌ها اضافه شده است؟ در خصوص تعامل انسانی، مسایل حاکی از آنند که هر چه افراد زمان بیشتری را صرف اینترنت می‌کنند از مدت زمانی که درون محیط‌های اجتماعی سپری می‌کنند کاسته می‌شود (بولن وهاره، 2000). در این

شرایط می‌توان از تقلیل واحدهای ساختاری اجتماعی به الگوهای فردی اشاره کرد که در آن به جای گفت‌گو از مبانی جمعی رفتار، یعنی الگویی اجتماعی که با اندکی تغییر و تنوع در افراد یک اجتماع جاری است و نظم اجتماعی را بر عهده دارد، باید از الگوهای کاملاً فردی از مبانی اجتماعی سخن گفت. این الگوها بیش از آنکه از نهادها و ساختارهای اجتماعی سر چشمه می‌گیرند و سیراب می‌شود. با این رویکرد، وضعیت روان‌شناختی و بسترهای لازم برای ایجاد بهداشت روانی با با چالش‌های جدی مواجه خواهد شد. از این منظر، نوگرایی همراه با تقویت فن آوری، سب دستکاری عمیق ساختارهای اجتماعی و به تبع آن فراهم آوردن شرایط و موقعیت بروز و ظهور آسیب‌های روانی - اجتماعی است. زیرا تغییر در ساختارهای اجتماعی به‌طور طبیعی پیامدهای جدی روان‌شناختی را در پی خواهد داشت.

در جمع بندی نهایی لازم است که عناصر مهم و قابل توجه تغییراتی که را که زمینه ساز گسترش بیماری‌های روانی و کاهش بهداشت روانی است مرور گردد. در آغاز هزاره سوم، تغییرات در سطوح مختلف اجتماعی هم از جهت کیفیت و هم از جهت شتاب و کمیت تغییرات، ابعاد گسترده ای یافته است. نهادهای اجتماعی با تن دادن به اقتضاعات نوگرایی، تغییراتی را پذیرا شده‌اند و در سطح فرهنگ ارزش‌ها و سنت‌ها دگرگونی‌های عمیقی رخ داده است و بدین ترتیب مناسبات دیگر محدود به حیطه‌های تعریف شده سنتی نیست. در نتیجه این تحولات فاصله نسل‌ها افزایش یافته و تمایلات هویت یابی مرجعیت خود را نه در درون بسترهای طبیعی خانوادگی و محیطی که عموماً فراتر از تولیدات اجتماعی و فرهنگی بومی قرار داده است. مدرگرایی در حال تشدید شدن است و طول دوره همراهی با گروه‌های همسال، مکان‌های اجتماعی مانند کتابخانه‌ها امکان هر نوع انتقال و مبادله تجربه اجتماعی را محدود ساخته است. بدین ترتیب، انسان‌ها در مواجهه با مخاطرات اجتماعی و دشواری‌های زندگی، منابع محدودی برای مقابله داشته و استرس به عنوان پدیده ای فراکثیر مسئله ای اساسی برای بهداشت روانی در عصر حاضر شده است.

منابع

هادی بهرامی، احسان. (1381). بهداشت روانی در قرن بیست و یکم و چالش‌های پیش رو. *روان‌شناسی و علوم تربیتی*. 32، 181-199.

گنجی، حمزه (1387). *بهداشت روانی*. تهران، ارسباران.

BULLEN, P., & HARRE, D (۲۰۰۰). THE INTERNET: ITS EFFECTS ON SAFETY AND BEHAVIOUR IMPLICATIONS FOR ADOLESCENTS.

BUSS, D. M., SHACKFORD, T. K., KIRIKPATRICK, L. A., & LARSEN, R. J (۲۰۰۱). A HALF CENTURY OF MATE SELECTIONS: THE CULTURAL EVOLUTION OF VALUES. *JOURNAL OF MARRIAGE AND FAMILY*, ۶۳، ۴۹۱-۵۰۳.

FOMBONNE, E (۱۹۹۵). EATING DISORDERS. " TIME TRENDS AND POSSIBLE EXPLORATORY MECHANISMS". *PSYCHOLOGICAL DISRDRS IN YOUNG PEOPLE*.

FURLONG, A, & CARMEL, F (۱۹۹۷). YOUNG PEOPLE AND SOCIAL CHANGE, INDIVIDUALIZATION AND RISK IN LATE MODERNITY. OPEN UNIVERSITY PRESS.

KUTCHER, S (۱۹۹۴). ADOLESCENCE. NORMAL DEVELOPMENT AND SOME IMPORTANT PSYCHIATRIC CONDITIONS ONSETTING IN THE ADOLESCENT PATIENT. *CURRENT IN THE ADOLESCENT PATIENT*.

LESLIE, S. A (۱۹۷۴). PSYCHIATRIC DISORDER IN THE YOUNG ADOLESCENTS OF AN INDUSTRIAL TOWN. *BRITISH JOURNAL OF PSYCHIAIY*. ۱۲۰-۱۱۳-۱۲۴.

SMITH, D. J., & RUTTER, M (۱۹۹۵). TIME TRENDS IN PSYCHOSOCIAL DISORDERS OF YOUTH. *PSYCHOLOGICAL DISRDRS IN YOUNG PEOPLE*.

SULER, J (۲۰۰۵). ADOLESCENTS IN CYBERSPACE, THE GOOD, THE BAD AND THE EUGLY.

WEST, P., & SWEETING, H (۱۹۹۶). NAE JOB, NAE FUTURE: YOUNG PEOPLE AND HEALTH IN A CONTEXT OF UNEMPLOYMENT. *HEALTH AND SOCIAL CARE IN THE COMMUNITY*. ۴، ۵۰۰-۶۲.